

Материалы международной научно-практической конференции, посвященной 130-летию С.Сейфуллина = С.Сейфуллиннің 130 жылдығына арналған халықаралық ғылыми - практикалық конференциясының материалдары. - 2024. – Б.IV. - Б. 179-180.

**ӘОЖ 81-11.1(045)**

## **ҚАЗАҚТЫҢ ДӘСТҮРЛІ ӘДЕТ-ҒҰРЫПТАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ҚАЗІРГІ ҚОҒАМДАҒЫ МАҢЫЗЫ**

*Тогызбаева Б., 4 курс студенті  
С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу  
университеті, Астана қ.*

Ежелгі және бай тарихқа ие болған Қазақстан ғасырлар бойы қалыптасқан көптеген дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды мұра етті. Ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан бұл дәстүрлер елдің мәдени ландшафтын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Қазіргі қоғамда олар маңыздылығын жоғалтқан жоқ, керісінше ұлттық бірегейлік пен әлеуметтік үйлестіруді қалыптастырудың негізіне айналды [1,13].

Қазақ дәстүрінің негізгі элементтерінің бірі қонақжайлылық болып табылады. Қонақтарды шай, қымыз (ашытылған бие сүті) және дәстүрлі тағамдарды ұсына отырып, ерекше жылулықпен қарсы алады. Бұл әдет-ғұрып қарым-қатынастың барлық салаларына еніп, қонақтарды құрметтеудің маңыздылығын көрсетеді. Әртүрлі мәдениеттер қақтығысатын қазіргі әлемде қонақжайлылық байланыстарды нығайтуға және ұзақ мерзімді қарым-қатынас орнатуға көмектеседі. «Атамекен» термині қонақжайлылықты білдіреді және Қазақстанда мәдениеттің ажырамас бөлігі ретінде қабылданды. Қонақжайлылық әр қадамда кездеседі – үйдегі кездесулерден бастап салтанатты шараларға дейін. Бұл ежелгі көшпелі өмір салтының көрінісі, мұнда әр келуші тағдырдың сыйы болып саналды. Қазіргі қоғамда Атамекен адамдар арасындағы байланысты нығайту және мәдени тәжірибе алмасуға ықпал ету арқылы маңызды рөл атқарады.

Қазақ дәстүрінің тағы бір маңызды элементі – үлкендерді құрметтеу және отбасына қамқорлық жасау. Қазақстандағы отбасылық байланыстар дәстүрлі түрде қоғамның іргетасы болып саналады. Аға буындар өздерінің тәжірибесі мен даналығын жастарға жеткізіп, берік әлеуметтік-мәдени континуум жасайды. Қазіргі жағдайда, дәстүрлер мен қазіргі заман соқтығысқан кезде, үлкендерге деген құрмет мәдени мұраны сақтауға және отбасылық құндылықтарды сақтауға көмектеседі [2, 37].

Қазақ мәдениетіндегі үйлену тойы – бұл жай ғана оқиға емес, бүкіл салт-дәстүр. Үйлену дәстүрлеріне күйеу мен қалыңдық бірінші рет кездесетін көреу және екі отбасының бірлігін білдіретін зейтіндіру сияқты түрлі рәсімдер кіреді.Өзектілігін сақтайтын үйлену дәстүрлері отбасылық байланыстарды нығайтуға және мәдени мұраны жеткізуге көмектеседі.

Тұсау кесу. Бұл әдет-ғұрып баланың туылуымен байланысты және қазақ отбасының өміріндегі маңызды сәтті білдіреді. Бұл рәсім ерекше дайындықты қамтиды ботқа және жаңа туған нәрестеге бата беру үшін бірқатар рәсімдерді орындау. Тұсау кесу дәстүрі отбасылық байланыстарды нығайтуға көмектеседі, сонымен қатар жас ұрпақ үшін денсаулық пен өркендеу үмітінің символы ретінде қызмет етеді [3, 45].

Жеті ауыз. Бұл әдет-ғұрып некеге тұрумен байланысты ежелгі рәсімді білдіреді. Күйеу жігіт, оның ата-анасы мен туыстары садақаға Жеті ешкі әкеледі, бұл әл-ауқат пен құнарлылықты білдіреді. Қазіргі қоғамда жеті ауыздың символдық сипаты көп болғанымен, ол әлі де дәстүрлі құндылықтарды бейнелейді және қоғамдастықты қолдайды.

Ақын – халық ақыны және музыкант. Ақын – өз шығармалары арқылы халықтың құндылықтарын, тарихы мен мәдени ерекшеліктерін жеткізетін дәстүрлі қазақ поэтикалық орындаушысы және музыканты. Қазіргі қоғамда ақындар дәстүрлерді сақтаушылардың рөлін ойнайды, ал олардың шығармашылығы қазақ мәдениетінің рухын шабыттандырып, бейнелеуді жалғастыруда.

Бесжі-Тазарту Рәсімі. Бесжі немесе тазарту рәсімі дәстүрлі түрде теріс энергиядан, аурудан немесе жаман көзден құтылу үшін жасалады. Ол белгілі бір дұғаларды, шөптерді және рәсімдерді қолдануды қамтиды. Қазіргі қоғамда жж жоқ психикалық және физикалық денсаулықты сақтауға бағытталған рухани тәжірибенің бір түрі ретінде қарастырылуы мүмкін [4,13].

Наурыз мейрамы сияқты дәстүрлі мерекелер Қазақстанның мәдени өмірінде де маңызды рөл атқарады. Наурыз, көктем мерекесі табиғаттың жаңаруын және рухани жаңғыруды бейнелейді. Осы кезеңде адамдар жиналып, мерекелік тағамдармен бөліседі, дәстүрлі әндер мен билерді орындайды. Бұл қазіргі контексте ұлттың бірлігі мен бірлігін атап өтуге мүмкіндік береді.

Қазіргі қазақ қоғамы өз дәстүрлерін сақтай отырып, мәдени мұраны сақтау мен қазіргі әлемге ықпалдасу арасындағы тепе-теңдікті табуға ұмтылады. Дәстүрлі әдет-ғұрыптар күнделікті өмірді көркейтіп қана қоймай, ұлттың тұрақтылығы мен бірлігі үшін маңызды негіз болып табылады. Бұл дәстүрлерді болашақ ұрпаққа сақтау және беру қазақ мәдениетінің байлығы мен сұлулығын сақтауда шешуші рөл атқарады.

Алайда, Қазақстанның қазіргі қоғамында дәстүрлерді сақтау өзгермелі әлемнің сын-қатерлеріне тап болады. Жаһандану, технологиялық прогресс және көші-қон дәстүрлі өмір салтына түзетулер енгізуде. Мәдени мұраны сақтау мен қазіргі шындыққа бейімделу арасындағы тепе-теңдікті сақтау маңызды [5, 65].

Қорытындылай келе, қазақтың дәстүрлі әдет-ғұрыптары ұлттық бірегейліктің ажырамас бөлігі болып қала береді. Олар Қазақстан мәдениетіне ерекше дәм береді және әлеуметтік құрылымды нығайтуға ықпал етеді. Қазіргі қоғамда бұл дәстүрлерді сақтау және беру тек әр адам үшін ғана емес, сонымен бірге ескі құндылықтар мен уақыттың жаңа сын-

кәтерлерінің үйлесімді үйлесіміне ұмтылатын бүкіл қоғам үшін міндетке айналады.

*Ғылыми жетекшісі Амангелді А.А.  
филология ғылымдарының кандидаты*

### **Әдебиеттер тізімі**

- 1 Дәулетбаев, Е. (2017). Қазіргі жаһандану жағдайындағы қазақ халқының мәдени дәстүрлері. *Дәстүр және қазіргі заман журналы*.
- 2 Мұхамедқалиұлы, А. (2015). Қазақстан: дәстүрлер мен қазіргі заман. - Алматы: «Қазақ университеті» баспасы, 320.
- 3 Иманғалиева, С. (2019). Қазақтардың отбасылық дәстүрлері және олардың отбасылық құндылықтарды қалыптастырудағы рөлі. *Қазақ ұлттық университетінің хабаршысы. Философия, әлеуметтану, саясаттану сериясы*.
- 4 Ким, М. (2018). Қазақтардың дәстүрлі үйлену рәсімдері. *Мәдениеттану: электрондық ғылыми журнал*.
- 5 Тілеуов, А. (2016). Ұлттық дәстүрлер және олардың қазақ қоғамының мәдени бірегейлігін қалыптастырудағы рөлі. *ҚазҰУ хабаршысы, тарих, философия сериясы*.